

A SCIENTIFIC AND PHILOSOPHIC CORRESPONDANCE
BETWEEN AZİZ EFENDİ, THE AMBASSADOR TO
PRUSSIA, AND THE GERMAN ORIENTALIST
FRIEDRICH VON DIEZ
(1797)

By ERCÜMEND KURAN, PH. D.
(Middle East Technical University)

SUMMARY

Under the Sultans Mehemmed II and Suleyman the Magnificent, the Ottoman scholars and thinkers were familiar of the scientific achievements in Western World. But from the middle of the XVI th Century on, Ottoman scholarship sank deeply in Muslim Scholastic. Nevertheless some scholars of the XVII th Century, as Kâtip Çelebi and Hezarfen Hüseyin Efendi, realised the importance of Western science and knowledge.

Ali Aziz Efendi (d. 29 October 1798 at Berlin), the Ottoman resident ambassador sent in 1797 to Prussia, was the first Turkish thinker to get in touch with Western thought. The correspondance exchanged between Ali Aziz Efendi and the German orientalist Friedrich von Diez, found by the Author in Westdeutsche Bibliothek, Marburg/Lahn (Orientalische Abteilung, Ms Diez A quart 129) throws light on it. At the beginning, von Diez aimed only in receiving explanation about linguistic problems. But later, he asked Ali Aziz Efendi some questions concerning philosophic and scientific matters. This were on the nature of the sun, the gender of the things, the relation of the electricity to the lightning, etc... The Ottoman ambassador answered in a booklet, which is unfortunately lost. Meanwhile it is possible to have some ideas on it from von Diez's critics. This clearly shows us that the Ottoman thinker had almost no ideas on the experimental sciences and the rational philosophy of "the Enlightenment".

The Western thought has to penetrate Ottoman Empire in the XIX th Century.

دوست حجت حضرت

سافرت و خستگت و ضرورت خاصه صحت چشمتان چند هفته دنا برو کار اخره
 منتظر اولاد سبب جواب نامد مزيله تأخير اولندم حالا فرنگي ساله كرى او قود قد خنكوه
 خاطر سه نه خنكوه ايدردر بروجه كستانى عيانا ايله لم جمله دن مقدم بنم
 سؤال فرمه مراد اولد و نى بر جوب اولد رساله ده بولادم بوندن ماعدا بفرمونه ايله
 بجه اولنا چفته تا صح اولم زير اسزك كرم ذات و مكارم صفا كنو لايوه دكدر كه بويك
 بوي سنه لر با صبه اولنه ترجمان البته اظهار جده وغيره كه مبايقه قلدو اما اهل دانش
 او نايوب علوم و معارف اسم و جسمي بلتر ايكن كار كر اولادو نه سزك نكته لكرنو ادراك
 نه مناسب الفاظى ادا اتدو بو اجلدن رساله مذكوره ده راجله و ايسو صابر اكساك
 و مخالفت و الفاظ كثير دروهم دعوات برهان حمله عيان ايله اثبات اولادو
 في الجمله لسان رسد روح و ماده فتح اولد و غنندن ناشي حكما بو ناندن قلله كتاب
 او قومان انريك فيلسفت و فيزيه علمي رو ميجه ده سويلنه مزه افرنجيون تحريراق مطالع
 ايمينجه بولمك علم و معرفته متعلق ماده لر فرنگوده يازله مز شته كه مسلم علمي تجرد
 ايدك ديان و دقا و واسطه سويله فهم اولتود

رساله مرقومه درج اولنا ماده لر برر برر ديو يرنا نمكن دكدر همان بعضي

استخراج ايديم

نه كوفته يراز كه افلاطون فيلسفت لفظي پيدا اتد فيلسفت ديدلكر علمي ايجاد اتد
 افلاطون دو فغان موجود الجسم معوم الاسم كبر علم مذكوره دنياده معاوم ايدز
 يك نوانيت كرت عقل كاطر ديزر ايدد

فيلسفت ايله حكمتا فرق و زديها مباحثه كلاميه در حكمتك معناسي جو قود در بونوم
 و لكن حكمتك فهو الزنه لكن لفظلر بر لسانه اكساك دكدر بلكه حكمت و فيلسفت لفظي
 ه غفر مادان بگسنه صاحب و قور و قور اولق ميسر درود تحرفا عرب بر برنه
 خاطر اه انجهن ديو فيلسفت لفظو لسانه اطوار اتد لر

تقسيم علوم باختيار جزئيه اولان ير شتي در علوم بشر اوسون ويا اوترويا الاشر اولسن
 بر نايجه هر منت كندو اراغى او زده در اما عادت انسان نه تعجب ايسه حقيقت بودر
 كه عند الله علم واحد دسر

سخت‌تره ویا رواق و شایسته دید کلر من به بلبر انجمن یونان و رومی ماییننده
اولوب فریگستانه صایلمز اولدو هر ملتکت من جیدر حسابسترو وضع منفرد
ثرو مذهب احکام و همیه ترک برا عین عقیده ایله رد ملت غایت کوچ کلور
منه ایله سزه و ستمز با صهایه نه ویررسکز بتز یاده کتور مهمات رجا اولنور
یادگارکز مجرد کولکلزده اولسون عزلت و فراغتم صحن مقتضا سنجه یرلک ایچنده
سز قلان حبوبات کبی عالمده ناسوروق و بلشتر اولدو ارزو و محظوظم در
دیجی ما بیینلرمزده جارد اولان کفت و کولکل جمله سن غیر پیر کوش ایده
فایده وار هانه صاع و وار اولدو

بهتدات فون جیسر

احقر جوسر

۱۷۹۷۰

IV